

การเผยแผ่พระพุทธศาสนาผ่านวรรณกรรมท้องถิ่นเรื่องพระเจ้าห้าพระองค์:
กรณีศึกษาวัดพระยอดขุนพลเวียงกาหลง จังหวัดเชียงราย
The Dissemination of Buddhism through Myth of the Five
Buddhas: A Case Study of Wat Phra Yod Khunphon Wiang
Kalong, Chiang Rai

ชนาภภัทร์ วงศ์โรจนภรณ์ Chanapathra Vonglodjanaporn^๑
รัตนา ปานเรียนแสน Rattana Panriansaen^๒

Received: February 13, 2019

Revised: August 23, 2019

Accepted: August 24, 2019

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความเชื่อพระเจ้า ๕ พระองค์ และศึกษาการเผยแผ่พระพุทธศาสนาผ่านวรรณกรรมท้องถิ่นเรื่องพระเจ้าห้าพระองค์ของวัดพระยอดขุนพลเวียงกาหลง เป็นวิจัยเชิงคุณภาพ เน้นด้านเอกสาร และสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูล ๒๒ รูป/คน วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้เชิงพรรณนา ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยนำเข้าที่วัดฯ นำวรรณกรรมเรื่องนี้เป็นสื่อเผยแผ่ธรรม มี ๖ ข้อ ได้แก่ ๑) ด้านศรัทธาและความเชื่อ ๒) ประวัติศาสตร์เมือง ๓) คัมภีร์ทางศาสนาและตำนานพื้นบ้าน ๔) วิถีชีวิตและวัฒนธรรมชุมชน ๕) ประเพณีท้องถิ่น และ ๖) เป้าหมายหลัก มีกระบวนการและผลผลิต ๖ ข้อ ได้แก่ ๑) สร้างเรื่องเล่าให้เป็นเรื่องราว เกิดสื่อสัญลักษณ์และคำสอน ๒) จัดภูมิสถาปัตยกรรม เป็นเมืองวัฒนธรรม ๓) ปรับคำสอนให้เข้าใจง่าย ได้แก่ กตัญญู เมตตา เสียสละ ๔) สร้างธรรมิกสังคม เกิดโรงเรียน โรงงาน โรงงานและโรงธรรม ๕) ผลสานกิจกรรมวัฒนธรรมเข้ากับคำสอน เป็นกิจกรรมวันพระที่ปธรรม และ ๖) สร้างจุดหมายร่วม เป็นรูปแบบการดำเนินชีวิตสังคมอุดมศีล ผลลัพธ์ที่ได้คือ ๑) สร้างความรู้ความเข้าใจเรื่องพระพุทธเจ้าเพิ่มขึ้น ๒) ได้แนวทางการเผยแผ่พระพุทธศาสนาเพิ่ม ๓) ยกระดับคุณภาพชีวิตผู้ปฏิบัติ และ ๔) สร้างเสริมสังคมสันติสุข ได้องค์ความรู้การเผยแผ่แบบ WEE-KALONG MODEL

คำสำคัญ : การเผยแผ่, พระเจ้า ๕ พระองค์, วรรณกรรมท้องถิ่น, วัดพระยอดขุนพลเวียงกาหลง

^๑ สาขาวิชาพระพุทธศาสนา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
Buddhist Studies, Graduate School, Mahachulalongkornrajavidyalaya University,
Thailand. Email: vchanapathra@gmail.com

^๒ วิทยาลัยสหเวชศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา. College of Allied Health
Sciences, Sunandha Rajabhat University, Thailand.

Abstract

This research aims to study the belief of five Buddhas in Wat Phra Yod Khunphon Wiang Kalong and to study the dissemination of Buddhism through Myth of the Five Buddhas in the temple. This is a qualitative research done by studying documentaries and in-depth interview of 22 key informants and then the descriptive analysis was done. The study was found that the temple used the story as the media to promulgate Buddhism wherein six factors were made: 1) initiators' faith and belief, 2) city's history of location, 3) Buddhist scriptures and folktales, 4) ways of life and culture, 5) regional tradition and custom, and 6) the ultimate goal. The process and production of media were created to propagate Buddhism as follows: 1) the creation of tale by which the symbol and teaching are mythologized, 2) landscape architecture is arranged in accordance with nature where the Wiang Kalong's culture is born, 3) simplification of teachings in a concise and straight manner through the words, *Kataññū*, *Mettā* and *Cāca* is made, 4) Dhammic society is created through establishment of school, donation hall, factory and Dhamma hall, 5) teachings are assimilated by regional culture where the light of Dhamma day is provided, and 6) by means of fixation of its formation in living life where five precepts based society is established. As a result, the following benefits were gained: 1) it leads to more understanding of Buddhas' stories, 2) the new guidelines to promulgate Buddhism are created, 3) the practitioners' quality of life is escalated, and 4) peaceful society is thereby made. In this research, new body of knowledge concerning with the propagation of Buddhism was formed as WEE-KALONG MODEL.

Keywords: The dissemination, the five-Buddhas, folktale, Wat Phra Khunphon Wiang Kalong

๑. บทนำ

ตำนานพระเจ้าห้าพระองค์เป็นวรรณกรรมท้องถิ่น/นิทานพื้นบ้านที่มีโครงสร้างและเนื้อหาเกี่ยวกับพระพุทธเจ้า ๕ พระองค์ในภัททกัป จัดเป็นชาดกนอกนิบาตที่นิยมแพร่หลายในสังคมไทย โดยเฉพาะในสังคมล้านนา เนื่องจากเชื่อกันว่า หากได้ฟังนิทานชาดกจะได้บุญมหาศาลและได้ไปเกิดในสมัยพระศรีอริย์^๓ เป็นตำนานที่นิยมเทศน์ในงานประเพณียี่เป็ง จุดประทีปตึนกา และประเพณีเทศน์แม่กาเผือก จึงมีบทบาทสำคัญที่ช่วยส่งเสริมกิจกรรมด้านพระพุทธศาสนา

วัดพระยอดขุนพลเวียงกาหลง จังหวัดเชียงรายเป็นพุทธสถานที่มีความสำคัญหลักในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ซึ่งผู้เกี่ยวข้องของวัดต่างมีความเชื่อว่าเมืองโบราณเวียงกาหลงเป็นดินแดนพุทธภูมิ และเชื่อว่าแม่กาเผือกและพระเจ้า ๕ พระองค์มีอยู่จริงสืบเนื่องจากความเชื่อเรื่องพระเจ้า ๕ พระองค์ในตำนานพระเจ้าห้าพระองค์ผนวกกับที่ตั้งของวัดที่อยู่ในพื้นที่เมืองโบราณเวียงกาหลง ทำให้วัดพระยอดขุนพลเวียงกาหลง จังหวัดเชียงรายนำวรรณกรรม/นิทานพื้นบ้านเรื่องพระเจ้าห้าพระองค์เป็นสื่อในการเผยแผ่ธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า และสร้างความเชื่อและศรัทธาแก่คนในชุมชนและผู้ปฏิบัติธรรมเกิดความเลื่อมใสและ

“โสวิทย์ บำรุงภักดิ์, “คติความเชื่อด้านพระพุทธศาสนาในวรรณกรรมเรื่องสังข์ศิลป์ชัยและอิทธิพลต่อวิถีชีวิตของชาวอีสาน”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑), หน้า ๕-๖.

ประเพณีปฏิบัติตนตั้งมั่นในคุณงามความดี นับตั้งแต่เริ่มก่อตั้งเป็นสำนักปฏิบัติธรรม ในปี พ.ศ. ๒๕๒๙ และเป็นวัดในปี พ.ศ. ๒๕๕๕ จนถึงปัจจุบัน รวมระยะเวลาไปกว่า ๓๒ ปี เกิดเป็นผลเป็นรูปธรรมที่ชัดเจน ดังนั้น ผู้วิจัยสนใจศึกษาในเชิงลึกเพื่อศึกษาวัดพระยอดขุนพลเวียงกาหลง จังหวัดเชียงรายเผยแผ่พระพุทธศาสนาผ่านวรรณกรรมท้องถิ่นอย่างไร เพื่อให้ได้รูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาสำหรับวัดอื่น ๆ ได้ใช้เป็นแนวทางในการประยุกต์ใช้ต่อไป

๒. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ

๑) ศึกษาความเชื่อพระเจ้า ๕ พระองค์ในวัดพระยอดขุนพลเวียงกาหลง จังหวัดเชียงราย

๒) ศึกษาการเผยแผ่พระพุทธศาสนาผ่านวรรณกรรมท้องถิ่นเรื่องพระเจ้าห้าพระองค์ของวัดพระยอดขุนพลเวียงกาหลง จังหวัดเชียงราย

๓. วิธีการดำเนินการวิจัย/รูปแบบการวิจัย

งานวิจัยนี้ผู้วิจัยได้ใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยกำหนดขอบเขตของการศึกษา ดังนี้

ขอบเขตด้านเนื้อหา ศึกษาเกี่ยวกับความเชื่อเรื่องพระเจ้า ๕ พระองค์ในสังคมไทย ความเชื่อเรื่องพระเจ้า ๕ พระองค์ในวัดพระยอดขุนพลเวียงกาหลง และการเผยแผ่พระพุทธศาสนาผ่านวรรณกรรมท้องถิ่นเรื่องพระเจ้าห้าพระองค์ของวัดพระยอดขุนพลเวียงกาหลง ตำบลเวียงกาหลง อำเภอเวียงป่าเป้า จังหวัดเชียงราย

ขอบเขตด้านข้อมูล ศึกษาจาก แหล่งข้อมูลต่าง ๆ ได้แก่ ๑) แหล่งข้อมูล เอกสาร ข้อมูลชั้นปฐมภูมิ คือคัมภีร์ พระไตรปิฎก ฉบับมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ข้อมูลชั้นทุติยภูมิ คือคัมภีร์ พระพุทธศาสนาในชั้นอรรถกถา ฎีกา หนังสือ ตำรา ตำนานพระพุทธเจ้า ๕ พระองค์ บทความ และงานวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ๒) แหล่งข้อมูลภาคสนาม การสัมภาษณ์เชิงลึก จากพระสงฆ์ ผู้นำชุมชน ผู้ปฏิบัติธรรม ประชาชนชาวบ้านและนักวิชาการ และอุบาสก อุบาสิกา จำนวน ๒๒ รูป/คน

ขอบเขตด้านพื้นที่ วัดพระยอดขุนพลเวียงกาหลง ตำบลเวียงกาหลง อำเภอเวียงป่าเป้า จังหวัดเชียงราย

๔. ผลการวิจัย

ผลการวิจัยนี้ได้ค้นพบประเด็นที่ตอบวัตถุประสงค์ดังนี้

๑. ความเชื่อเรื่องพระเจ้า ๕ พระองค์ในวัดพระยอดขุนพลเวียงกาหลง จังหวัดเชียงราย พบว่า

ตามหลักฐานทางประวัติศาสตร์ เชื่อว่าวัดพระยอดขุนพลเวียงกาหลง จังหวัดเชียงรายตั้งอยู่ในเมืองโบราณเวียงกาหลง ซึ่งปัจจุบันคือบ้านป่าसान หมู่ที่ ๕ ตำบลเวียงกาหลง อำเภอเวียงป่าเป้า จังหวัดเชียงราย พระอาจารย์ธรรมสาธิต ผู้ก่อตั้งวัดฯ มีความเชื่อว่าเมืองโบราณเวียงกาหลงเป็นดินแดนศักดิ์สิทธิ์ของพระพุทธเจ้า ๕ พระองค์และแม่กาเผือก และการมีอยู่จริงของพระพุทธเจ้า ๕ พระองค์ จึงได้นำวรรณกรรมท้องถิ่นเรื่องพระเจ้าห้าพระองค์ที่ได้รับความนิยมในพื้นที่ภาคเหนือและการเชื่อมโยงกับประวัติศาสตร์

เมืองเวียงกาหลงมาใช้เป็นสื่อในการเผยแพร่ พระพุทธศาสนาให้แก่ชุมชนและพุทธศาสนิกชนทั่วไป มาตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๒๙ จนถึงปัจจุบัน

วรรณกรรมท้องถิ่นเรื่องพระเจ้าห้าพระองค์ที่เผยแพร่ในวัดพระยอดขุนพลเวียงกาหลงมีลักษณะพระเจ้าห้าพระองค์ตามคติความเชื่อดั้งเดิมในแบบแม่กาเผือกและพระเจ้าห้าพระองค์ กล่าวคือเริ่มต้นปฐมกัมภีพัญญาเกาเผือก ๒ ตัวเมียทำรังอยู่ที่ต้นมะเดื่อริมฝั่งแม่น้ำคงคา ในกาลต่อมาแม่กาเผือกได้ให้กำเนิดไข่ ๕ ฟองได้อยู่คอยเฝ้าพุ่มพักไข่ด้วยความทะนุถนอมอย่างดี วันหนึ่งแม่กาเผือกได้ออกไปหากินยังถิ่นไกล ไปยังสถานที่แห่งหนึ่ง ที่อุดมสมบูรณ์ด้วยพืชพันธุ์ธัญญาหาร แม่กาเผือกหากินอาหารอย่างเพลิดเพลินจนกระทั่งเกิดฝนตกฟ้าคะนองพายุใหญ่พัดกระหน่ำ ทำให้แม่กาเผือกไม่สามารถหาทางออกกลับไปยังรังของตนได้จำต้องพักอยู่ยังสถานที่นั้น กระทั่งรุ่งเช้าจึงรีบบินกลับไปยังต้นมะเดื่อ แต่พบว่ากิ่งมะเดื่อที่แม่กาเผือกทำรังไว้ นั้นถูกลมพายุใหญ่พัดหักโค่นไหลลงไปตามแม่น้ำ แม่กาเผือกตกใจ รีบบินถลาตามหาไข่ทั้ง ๕ ไปตามสายน้ำ หาเท่าไรก็ไม่พบ จนเหนื่อยอ่อนหมดกำลัง ด้วยความโศกเศร้าเสียใจและความรักลูกอย่างสุดซึ้ง ไม่อาจระงับความอาลัยทุกข์ได้ จนที่สุดก็ได้สิ้นใจอย่างน่าสงสาร ด้วยอาณิสย์ที่แม่กาเผือกได้ให้กำเนิดไข่ทั้ง ๕ ที่เป็นพระโพธิสัตว์ทั้งหมด จึงเป็นบุญกุศลหนุนส่งให้แม่กาเผือกไปเกิดเป็นพรหมนามว่า “ขติ กามหาพรหม” ในพรหมโลกชั้นสุทธาวาส

ส่วนไข่ทั้ง ๕ มีแม่ไก่ แม่นาค แม่เต่า แม่โค แม่ราชสีห์ เก็บเอามาเลี้ยง เมื่อเป็นพระพุทธเจ้า ได้ใช้ชื่อตามวงศ์ของแม่เลี้ยงว่า

กุกุสันโธ โจนาคมน โกสสโป โคตโม และ อริยมตไตรโย ต่อมาไข้ทั้ง ๕ พักออกมาเป็น มนุษย์เพศชาย โตขึ้นได้ลาแม่เลี้ยงออกบวช เป็นฤๅษีบำเพ็ญบารมี ได้พบกันยังสถานที่หนึ่ง โดยบังเอิญ พร้อมใจกันอธิษฐานขอพบแม่จริง ทำวชิตกามหาพรหมรู้ด้วยญาณ จึงจำแลงร่าง เป็นแม่กาเผือกลงมาเล่าความเป็นมาให้ทั้ง ๕ ฟัง เมื่อฟังแล้วต่างเกิดสังเวชสลดใจ จึงพร้อม กันอธิษฐานปรารณาสร้างบารมีเป็น พระพุทธเจ้า และได้มาเป็นพระพุทธเจ้า ๕ พระองค์ในภัททกัป แม่กาเผือกได้มอบไส้ รูปตินกาที่พ่นจากฝ้ายเป็นสัญลักษณ์เพื่อใช้จุด บูชาแม่กาเผือกทุกวันพระ ขึ้น ๑๕ ค่ำ เป็น ที่มาของประเพณีเป็งหรือลอยกระทง เป็นการแสดงความกตัญญู จากนั้นทั้ง ๕ ก็บำเพ็ญ บารมีพระโพธิสัตว์เวียนว่ายตายเกิดในสัง สारวัฏ จนบารมีครบ ๓๐ ทัศ จึงได้ลงมาตรัส รู้เป็นพระพุทธเจ้าในภัททกัปตามลำดับทั้ง ๕ พระองค์^๔ การดำเนินเรื่องของตำนานนี้มีคติ ธรรมที่ได้รับจากตำนานที่เห็นชัดเจนที่สุด คือ เรื่องความกตัญญูตเวทิตา ตามมาด้วยคติ ธรรมที่ต้องมีการตีความในเนื้อหาแสดงถึง เรื่องทาน ศีล ภาวนา พรหมวิหาร และการ บำเพ็ญบารมีพระโพธิสัตว์

การรับรู้เรื่องราวพระเจ้า ๕ พระองค์ ของผู้เกี่ยวข้องของวัดฯ กลุ่มพระสงฆ์ที่ประจำ ของวัดและวัดที่เป็นเครือข่ายส่วนใหญ่รับรู้ เรื่องราวตั้งแต่วัยเด็กจากการบอกเล่าของ บุคคลในครอบครัว นอกนั้นรับรู้จากผู้เฒ่า

บุคคลภายนอก และจากการศึกษาภายหลัง บวชในพระพุทธศาสนา กลุ่มพระสงฆ์มีความ เชื่อ ๒ คติ คือ ๑. แม่กาเผือกและพระเจ้า ๕ พระองค์มีอยู่จริงเพราะมีสถานที่อ้างอิงคือ รอยพระพุทธบาทและพระธาตุเจดีย์ ๒. แม่กา เผือกอาจเป็นเรื่องเล่าก่อนสมัยพุทธกาล เพราะแม่กาเผือกไม่ปรากฏในพระไตรปิฎก กลุ่มแม่ชีมีความเชื่อว่าแม่กาเผือกและพระเจ้า ๕ พระองค์มีอยู่จริง และเมืองเวียงกาหลงเป็น ดินแดนพุทธภูมิ จากการฟังเทศน์และศึกษา เอกสารที่วัดฯ จัดทำเพิ่มเติม กลุ่มนักวิชาการ และปราชญ์ชาวบ้าน พบว่าปราชญ์ชาวบ้านมี ความเชื่อว่าแม่กาเผือกและพระเจ้า ๕ พระองค์มีอยู่จริงเพราะรับรู้เรื่องราวตั้งแต่เด็ก จากคนในครอบครัว จากธรรมแม่กาเผือก มี สถานที่อ้างอิงคือรอยพระพุทธบาทและชื่อ เมืองเวียงกาหลง และกลุ่มนักวิชาการมีความ เชื่อว่าพระเจ้า ๕ พระองค์มีอยู่จริงปรากฏใน คัมภีร์พระไตรปิฎก ส่วนแม่กาเผือกมีความ เป็นไปได้ว่าอาจเป็นเรื่องเล่าก่อนสมัย พุทธกาล เป็นเรื่องนอกนิบาต และเป็นเรื่อง สร้างสรรค์ขึ้นใหม่จากคติความเชื่อถือสัตว์เป็น บร ร พ บ รุ ช ผ ส ม กั บ ค ติ ค ว า ม เชื่ อ พระพุทธศาสนา กลุ่มผู้นำชุมชนมีความเชื่อว่า แม่กาเผือกและพระเจ้า ๕ พระองค์มีอยู่จริง เพราะรับรู้เรื่องราวจากบุคคลในครอบครัว ตั้งแต่เด็กและการฟังเทศน์ และกลุ่ม อุบาสกอุบาสิกามีความเชื่อว่าแม่กาเผือกและ พระเจ้า ๕ พระองค์มีอยู่จริง โดยรับรู้เรื่องราว ตั้งแต่วัยเด็กจากคนในครอบครัว ผู้เฒ่า บุคคลภายนอก การเทศน์ของวัดฯ และศึกษา เอกสารที่วัดฯ จัดทำเพิ่มเติม

จากข้อความข้างต้นจึงกล่าวได้ว่า ผู้ ที่เกี่ยวข้องกับวัดทั้งกลุ่มที่เป็นพระภิกษุสงฆ์

^๔ รายละเอียดอ่านใน คณะศรีทธาธรรม เวียงกาหลง, **บทสวดมนต์ ธรรมภาวนา**, (ม.ป.ท. , ม.ป.ป.), หน้า ๔๗-๕๓.

กลุ่มผู้ปฏิบัติธรรมที่เป็นแม่ชี กลุ่มผู้นำชุมชน และกลุ่มอุบาสกอุบาสิกา เชื่อว่าเมืองโบราณเวียงกาหลงเป็นดินแดนพุทธภูมิ และเชื่อว่าพระเจ้า ๕ พระองค์มีอยู่จริงเพราะปรากฏเป็นหลักฐานในคัมภีร์พระพุทธศาสนา ในตำนานพระเจ้าห้าพระองค์และหรือวรรณกรรมพื้นบ้านที่บันทึกเป็นหนังสือโบราณ การเทศน์ของวัด การบอกเล่าสืบต่อๆ กันมา กลุ่มประชาชนชาวบ้านและนักวิชาการ พบว่าประชาชนชาวบ้านเชื่อว่าเมืองโบราณเวียงกาหลงเป็นดินแดนพุทธภูมิจริง ขณะที่นักวิชาการไม่มีความเห็นส่วนนี้เพียงบอกว่าเป็นตำนานเมือง รวมทั้งความเห็นเรื่องความมีอยู่จริงของแม่กาเผือกและพระเจ้า ๕ พระองค์ ทุกกลุ่มเชื่อว่าพระเจ้า ๕ พระองค์มีอยู่จริง แต่แม่กาเผือกพบว่าในกลุ่มนักวิชาการให้ความเห็นหลากหลายว่าอาจเป็นเรื่องที่เกิดขึ้นก่อนพุทธกาล และเป็นเรื่องสร้างสรรค์ขึ้นมา

๒. การเผยแพร่พระพุทธศาสนาผ่านวรรณกรรมท้องถิ่นเรื่องพระเจ้าห้าพระองค์ของวัดพระยอดขุนพลเวียงกาหลง จังหวัดเชียงราย พบว่า

วัดพระยอดขุนพลเวียงกาหลง จังหวัดเชียงราย ได้นำแนวทางการเผยแพร่พระพุทธศาสนาสมัยพุทธกาลและแนวทางของมหาเถรสมาคมมาประยุกต์ใช้ในการเผยแพร่ทั้งในเชิงรับและเชิงรุกและเลือกใช้แนวทางที่วัดมีศักยภาพ คือการปรับตัวเข้ากับวัฒนธรรมท้องถิ่นที่มีภาษาพูด “คำเมือง” และมีอักษรล้านนาเป็นภาษาเขียน จะเทศน์ภาษาพูดและภาษาเขียนเป็นภาษากลาง จะใช้ภาษาท้องถิ่นในกรณีขึ้นเทศน์ธรรมเพื่อรักษาขนบธรรมเนียมประเพณีที่ท้องถิ่นถือปฏิบัติ

เช่น ธรรมแม่กาเผือก เทศกาลปีใหม่เมือง การเผยแพร่ด้วยบุคลิกภาพ ตั้งเครือข่ายชมรมสังฆสามัคคีพุทธพจน์เพื่อสร้างเครือข่ายระหว่างวัดในสังกัดธรรมยุตและสังกัดมหานิกายเพื่อการเผยแพร่พระพุทธศาสนา การสนทนาบรรยายและตอบปัญหาธรรมทั้งไม่เป็นทางการและเป็นทางการด้วยการใช้สื่อบุคคล สื่อเทคนิค วิธีการ สื่ออื่น ๆ คือ Youtube, Facebook กิจกรรมอื่น ๆ และการจัดกิจกรรมในวันสำคัญ ๆ ผ่านกิจกรรมที่เป็นประเพณีท้องถิ่น

การเลือกเอาตำนานพระเจ้าห้าพระองค์เพื่อเผยแพร่ธรรมของวัดพระยอดขุนพลเวียงกาหลงผ่านวัฒนธรรมประเพณีมีปัจจัยนำเข้า ๖ ข้อ ได้แก่ (๑) ด้านศรัทธาและความเชื่อของผู้ริเริ่ม (๒) ประวัติศาสตร์เมืองหรือที่ตั้ง (๓) คัมภีร์พระพุทธศาสนาและตำนานพื้นบ้าน (๔) วิถีชีวิตและวัฒนธรรมของชุมชน (๕) ประเพณีและวัฒนธรรมท้องถิ่น และ (๖) เป้าหมายหลัก กล่าวคือด้านศรัทธาและความเชื่อของผู้ริเริ่มก่อตั้ง คือพระอาจารย์ธรรมสาธิตเป็นคนในพื้นที่ตำบลแม่เจดีย์ อำเภอเวียงป่าเป้า จังหวัดเชียงรายที่มีตำนานแม่กาเผือกแพร่หลายอยู่ ท่านได้รับรู้เรื่องราวจากบิดามารดาและผู้เฒ่ามาตั้งแต่เป็นเด็กเล็กและมีศรัทธาต่อครูบาศรีวิชัยที่มีความเชื่อเรื่องพระพุทธเจ้าซึ่งได้ทำการบูรณะปฏิสังขรณ์ตามเส้นทางพระเจ้าเสียบโลก ประวัติศาสตร์เมืองและที่ตั้งของวัดตั้งอยู่ในเมืองโบราณเวียงกาหลง คัมภีร์พระพุทธศาสนาและตำนานพื้นบ้านที่เกี่ยวข้องกับแม่กาเผือกและพระเจ้า ๕ พระองค์ วิถีชีวิตและวัฒนธรรมของคนล้านนาที่มีความหลากหลายของชนชาติต่าง ๆ เกิดการผสมผสานความเชื่อดั้งเดิมและความเชื่อ

ทางพระพุทธศาสนาส่งผลให้มีวิถีชีวิตที่เรียบง่าย นอบน้อมใฝ่ในการกุศลและยึดมั่นรักษาวัฒนธรรมประเพณีที่ตักมไว้ ประเพณีและวัฒนธรรมท้องถิ่นที่สนับสนุนความเชื่อเรื่องแม่กาเผือก พระเจ้า ๕ พระองค์ เช่น ประเพณีจุดประทีปตึกา และเป่าหมายหลักในการพัฒนาชีวิตของคนให้บรรลุเป้าหมายสูงสุดของพระพุทธศาสนาด้วยการนำเอาตำนานเรื่องพระเจ้าห้าพระองค์ใช้เป็นสื่อ

สำหรับกระบวนการเผยแผ่และผลิตสื่อเผยแผ่พระพุทธศาสนาที่วัดใช้ ๖ ข้อ ได้แก่ (๑) การสร้างเรื่องเล่าให้เป็นเรื่องราว เกิดสื่อสัญลักษณ์และคำสอนที่เกี่ยวข้องกับตำนาน (๒) จัดภูมิสถาปัตยกรรมที่สอดคล้องและกลมกลืน เกิดเป็นเมืองวัฒนธรรมเวียงกาหลง (๓) ปรับคำสอนให้เข้าใจง่าย กระชับ เข้าใจตรงกัน ได้เป็นคำว่า กตัญญู เมตตา เสียสละ (๔) สร้างธรรมิกสังคม (วิถีธรรม วิถีกินอยู่และวิถีร่วม) ด้วยการมีโรงเรียน โรงทาน โรงงานและโรงธรรม (๕) ผสานกิจกรรมรวมวัฒนธรรมท้องถิ่นเข้ากับคำสอน เป็นวันประเพณีธรรม และ (๖) สร้างจุดหมายร่วมเพื่อกระตุ้นและให้กำลังใจกับผู้ปฏิบัติธรรม กำหนดรูปแบบการดำเนินชีวิตชัดเจนเป็นหมู่บ้านศีล ๕ (สังคมอุดมศีล) กล่าวคือ การสร้างสื่อจากเรื่องเล่าให้เป็นเรื่องราวเป็นรูปธรรมอย่างชัดเจน มีการตีความและขยายความของคตินิยมที่อยู่ในเรื่องราว การจัดทำผังภูมิสถาปัตยกรรมที่สอดคล้องและกลมกลืนกับตำนานและภูมินาม เช่น ลานแม่กา สวนรุกขธรรม บุคลาธิษฐานเช่นรูปหล่อแม่กาเผือก พระโพธิสัตว์ และสร้างสภาพแวดล้อมสนับสนุนเรื่องราวของแม่กาเผือก พระเจ้า ๕ พระองค์

ปรับคำสอนให้เข้าใจง่าย สร้างธรรมิกสังคม ผสานกิจกรรมรวมวัฒนธรรมท้องถิ่นเข้ากับคำสอน และสร้างจุดหมายร่วมชัดเจนให้กับผู้ปฏิบัติธรรม ผลิตสื่อที่ได้จากกระบวนการคือ สื่อสัญลักษณ์คำสอนเกี่ยวกับตำนานพระเจ้าห้าพระองค์ เช่น มีรูปแม่กาเผือกปรากฏในพื้นที่ต่าง ๆ ในผลิตภัณฑ์ ในกิจกรรม การเกิดเป็นเมืองวัฒนธรรมเวียงกาหลงที่เป็นผลจากการจัดภูมิสถาปัตยกรรม มีคำสอนที่เข้าใจและปฏิบัติได้ง่าย ได้แก่ “กตัญญู เมตตา เสียสละ” เป็นหลักให้ผู้ปฏิบัติธรรมยึดเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต การประพฤติตนต่อตนเองและผู้อื่น และ “สะอาด สว่าง สงบ สันติสุข” เป็นหลักสอนผู้ปฏิบัติธรรมยึดเป็นแนวทางในการปฏิบัติงานแต่ละครั้ง เกิดแหล่งเรียนรู้และวิสาหกิจชุมชนรวมวัด บ้านโรงเรียน เป็น “โรงเรียน โรงทาน โรงงาน และโรงธรรม” โดยวัดฯ เป็นแหล่งเรียนรู้ของชุมชนด้านต่างๆ เช่น พิพิธภัณฑ์แสดงประวัติศาสตร์เมือง การศึกษาศีลธรรม พุทธประวัติ โดยเฉพาะประวัติพระพุทธเจ้า ๕ พระองค์ในภัททกัป การบำเพ็ญบารมีของพระโพธิสัตว์ และการเรียนรู้วัฒนธรรมประเพณีที่เกี่ยวข้องกับแม่กาเผือก พระเจ้า ๕ พระองค์ ทั้งจัดให้มีห้องสมุดประชาชนเฉลิมราชกุมารี เพื่อจัดการเรียนการสอนให้ชุมชนทั้งด้านวิชาสามัญและวิชาชีพควบคู่กับการปฏิบัติธรรม เป็นแหล่งอภัยทานด้วยการจัดทำโรงทาน มังสวิรัตทุกวัน เพื่อให้สอดคล้องกับการให้ทานและหลักเมตตาธรรมที่สอดคล้องกับการบำเพ็ญพรตของฤาษีโพธิสัตว์ในครั้งที่พระเจ้า ๕ พระองค์บำเพ็ญบารมีเพื่อตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้าในภัททกัป เป็นแหล่งฝึกฝนสร้างงานสร้างรายได้ของคนในชุมชนเพื่อเป็นที่พึ่ง

แห่งตนตามหลักปฏิบัติที่พระพุทธศาสนาเถรวาทให้ความสำคัญ เช่น จัดให้มีโรงผลิตน้ำดื่มผลิตเครื่องปั้นดินเผาเวียงกาหลง และผลิตภัณฑ์สมุนไพร และจัดกิจกรรมต่างๆ เพื่อส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมตามแนวคำสอนขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ด้วยการรักษาศีล สวดมนต์ การเจริญภาวนา ผ่านการทำงานและการดำเนินชีวิตประจำวันของผู้ปฏิบัติธรรม จึงเป็นธรรมิกสังคมาที่รวมวิถีธรรมเข้ากับภารกิจอยู่และการอยู่ร่วมกับสังคมและเกิดกิจกรรม/โครงการในวันสำคัญทางศาสนาและวันสำคัญของชาติและประเพณีท้องถิ่น คือวันพระที่ธรรม และมีรูปแบบการดำเนินชีวิตตามวิถีของสังคมาอุดมศีล เช่น หมู่บ้านศีล ๕

ผลลัพธ์จากกระบวนการเผยแผ่ผ่านวรรณกรรมท้องถิ่นเรื่องพระเจ้าห้าพระองค์ คือ สร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับพระพุทธเจ้าเพิ่มขึ้น ได้แนวทางการเผยแผ่พระพุทธศาสนาโดยการนำเอาวรรณกรรมท้องถิ่นหรือตำนานพื้นบ้านมาใช้เป็นสื่อสอนธรรม สิ่งที่ได้จากผลของการปฏิบัติธรรมตามแนวทางของวัดคือทำให้มีคุณภาพชีวิตดีขึ้นและสร้างเสริมสังคมสันติสุขเมื่อผู้ปฏิบัติธรรมมีรูปแบบการดำเนินชีวิตและกตีกาที่ชัดเจน

จากการศึกษาข้างต้น สามารถสังเคราะห์รูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของวัดพระยอดขุนพลเวียงกาหลง จังหวัดเชียงราย ได้เป็น WEE-KALONG MODEL (ภาพที่ ๑) มีรายละเอียด ดังนี้

W มาจากคำว่า Wat is a way of autonomous life การพัฒนาวัดให้เกิดวิถีแห่งการพึ่งพาตนเอง ในระดับบุคคลจัดการให้วัดเป็นแหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต ในฐานะที่

เป็นแหล่งสร้างความรู้ สร้างอาชีพและสร้างคุณธรรม ในระดับองค์กรมุ่งพัฒนาให้วัดสามารถพึ่งพาตนเองได้ การพัฒนาแบบร่วมมือกัน เป็นไตรภาคีทั้ง ๓ องค์กร คือ บ้าน วัด โรงเรียน รวมเรียกว่า หมู่บ้านบวรร่วมพัฒนาครอบคลุมมิติต่างๆ ทั้งเศรษฐกิจ การปกครอง สังคมและการศึกษา

E มาจากคำว่า Engaged Buddhism to social and culture มีวิธีการเผยแผ่พระศาสนาให้เหมาะสมกับจริตและศักยภาพของแต่ละคน มีการผสมพิธีกรรมวัฒนธรรม เช่น มีการบวงสรวง ทำขวัญนาคเข้าด้วยกัน ไม่มุ่งแต่แก่นคือหลักธรรมเพียงอย่างเดียว แต่จะเอาทั้งแก่นทั้งกระพี้และเปลือกมาใช้ร่วมกันด้วย แต่อย่าเกินขอบเขตคืออย่าทำให้คนหลงมกยา

E มาจากคำว่า Elucidated originator หรือผู้นำสาธิต ผู้นำที่ทำให้เป็นแบบอย่างด้วยการลงมือปฏิบัติ ผู้นำการเผยแผ่ต้องพร้อมด้วยความรู้ตามหลักการเผยแผ่ธรรมะ ๔ ประการคือ รู้วิชา รู้วิเคราะห์ รู้วิจารณ์ และรู้วิธี ผู้นำสาธิตต้องมีคุณสมบัติด้านความรู้ทั้งทางโลกและทางธรรม รู้หลักการบริหารจัดการองค์กรและหลักจิตวิทยาในการมอบหมายหรืออบรมสั่งสอนคนให้ถูกจริตและศักยภาพ เป็นผู้นำที่เคร่งครัดเป็นตัวอย่างและเป็นตัวแบบที่ดี

K มาจากคำว่า Keep one's principle การยึดมั่นในหลักการหนึ่งๆ และกระจายลงสู่การปฏิบัติในรูปแบบต่างๆ จากความศรัทธาและความเชื่อในตำนานหรือวรรณกรรมพื้นบ้านของผู้ริเริ่มและได้ยึดถือจะทำให้เกิดเป็นการพัฒนาในด้านต่างๆ ไปในทิศทางเดียวกัน

A มาจากคำว่า Abstract to concrete การสร้างเรื่องราวหรือเรื่องเล่าให้เป็นจับต้องได้ หรือจากนามธรรมเป็นรูปธรรม การถอดแบบและบรรยายากาศของเรื่องราวต่างๆ ออกมาให้ปรากฏชัด คล้ายภาพจำลองเสมือนจริง การจัดกิจกรรมรวมถึงคำสอนที่ทำให้ได้ง่าย ร่วมสมัย โดยคำนึงถึงสภาพสังคมวัฒนธรรมโดยรอบ

L มาจากคำว่า Legend and Landmark สร้างจากสิ่งที่มีในตำนานให้เป็นสัญลักษณ์หรือแลนด์มาร์คที่ชัดเจน และจับต้องได้ เพื่อก่อให้เกิดความคุ้นเคยและการเป็นส่วนหนึ่งของตำนานดังกล่าว และเชื่อมโยงตำนานลงมาสู่คำสอนและแนวทางที่ปฏิบัติได้ง่าย

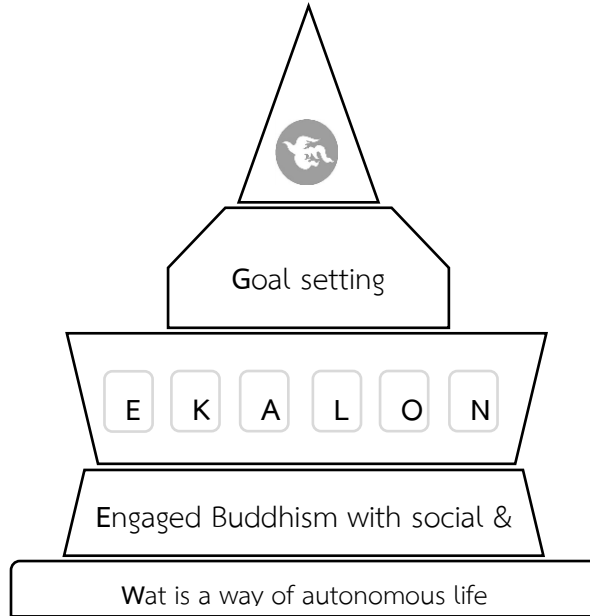
O มาจากคำว่า Organization การจัดโครงสร้างองค์กรของวัดและการดำเนินงานที่ชัดเจน วัดจำเป็นต้องมีระบบ คือหน่วยงานในกำกับ และพระวินัย กฎระเบียบขององค์กร จัดทำขึ้น มีกลไก คือผู้รับผิดชอบ และหรือคณะกรรมการฝ่ายต่าง ๆ รับผิดชอบ มีมูลนิธิเป็นหน่วยสนับสนุนกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อให้เกิดความคล่องตัวมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล มีกลไกในการบริหารจัดการองค์กรภายในของ

วัด โดยมีหลักการทำงานเป็นทีมตามแนวทางปฏิบัติธรรมของวัดที่ต้องการให้ผู้ปฏิบัติธรรมบรรลุธรรมไปด้วยกัน ที่ผสมผสานคนรุ่นเก่ากับคนรุ่นใหม่ให้ทำงานร่วมกันและเพื่อสามารถสานต่อรุ่นต่อรุ่นได้อย่างต่อเนื่องไม่ขาดตอน การปกครองใช้หลักธรรมาธิปไตย ถือธรรมเป็นใหญ่ผสมผสานกับหลักประชาธิปไตยที่ใช้หลักเสียงส่วนใหญ่

N มาจากคำว่า Norm กำหนดรูปแบบการดำเนินชีวิตให้กับผู้มาปฏิบัติธรรมที่ชัดเจน อาทิการสร้างรูปแบบที่สอดคล้องกับการบำเพ็ญบารมีของพระโพธิสัตว์ ด้วยการกำหนดปฏิบัติตนให้เป็นไปตามหลักบุญกิริยาวัตถุ ๑๐ เป็นต้น

G มาจากคำว่า Goal Setting การสร้างเป้าหมายหลักของผู้มาปฏิบัติธรรม ให้มีความรู้สึกว่าจะเข้าถึงและเป็นไปได้ การตั้งจุดมุ่งหมายที่ตั้งมไว้อย่างชัดเจน ดังที่ปรากฏในวัดคือการเตรียมตัวสู่ยุคพระศรีอาริยมตไตรย

รูปแบบนี้สามารถนำไปใช้เป็นแนวทางการเผยแผ่พระพุทธศาสนาผ่านวรรณกรรมท้องถิ่นในภูมิภาคอื่น ๆ ได้

WEE-KALONG MODEL

ภาพที่ ๑ รูปแบบเผยแผ่พระพุทธศาสนาผ่านวรรณกรรมท้องถิ่นเรื่องพระเจ้าห้าพระองค์ของวัดพระยอดชนพลเวียงกาหลง จังหวัดเชียงราย

๕. สรุป

บุคคลกลุ่มต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับวัดพระยอดชนพลเวียงกาหลงและวัดในเครือข่ายมีความเชื่อเรื่องแม่กาเผือกและพระเจ้า ๕ พระองค์ และได้นำวรรณกรรมท้องถิ่นเรื่องพระเจ้าห้าพระองค์ที่ได้รับความนิยมในพื้นที่ภาคเหนือและเป็นส่วนหนึ่งของประวัติศาสตร์เมืองเวียงกาหลงมาใช้เป็นสื่อในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้แก่ชุมชนและพุทธศาสนิกชนทั่วไป โดยการถอดคติธรรม

จากวรรณกรรมผสมเข้ากับความเชื่อของชาวมุขชน ประยุกต์ใช้ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาทั้งในเชิงรับและเชิงรุก ทำให้ผู้ปฏิบัติธรรมมีคุณภาพชีวิตทั้งทางกายและทางใจที่ดีขึ้น เกิดคุณค่าทางจิตใจและคุณค่าทางสังคมและได้องค์ความรู้แนวทางการเผยแผ่พระพุทธศาสนาผ่านวรรณกรรมท้องถิ่นเพื่อเป็นแนวทางสำหรับวัดอื่นนำไปประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับศักยภาพของวัดนั้นๆ

บรรณานุกรม

๑. คัมภีร์พระไตรปิฎก

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. **พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย**.
กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.

๒. หนังสือภาษาไทย

คณะกรรมการฝ่ายประมวลเอกสารและจดหมายเหตุในคณะกรรมการอำนวยการจัดงานฉลองสิริ
ราชสมบัติครบ ๕๐ ปี. ตรวจสอบชำระและรวมพิมพ์. **ขาดก: หนังสือที่ระลึกงาน
ฉลองสิริราชสมบัติครบ ๕๐ ปี เรื่องนิบาตขาดก เล่ม ๒**. กรุงเทพมหานคร: กอง
วรรณกรรมและประวัติศาสตร์ กรมศิลปากร, ๒๕๔๐.

คณะศรีทธาธรรมเวียงกาหลง. **บทสวดมนต์ ธรรมภาวนา**. ม.ป.ท., ม.ป.ป.

พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมมจิตโต). **การเผยแผ่เชิงรุก**. พิมพ์พิเศษ. กรุงเทพมหานคร: โรง
พิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๘.

พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๓๕ มาตรา ๑๕ ตี.

โสวิทย์ บำรุงภักดิ์, “คติความเชื่อด้านพระพุทธศาสนาในวรรณกรรมเรื่องสังข์ศิลป์ชัย และ
อิทธิพลต่อวิถีชีวิตของชาวอีสาน”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร์ดุสิตบัณฑิต**. บัณฑิต
วิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑

